

IZHAJA MESEČNO — CELOLETNA NAROČNINA ZNAŠA 15 DIN
NAROČA SE: PROSVETNA ZVEZA V LJUBLJANI, MIKLOŠIČEVA 8

STEV. 1.

JANUAR

LETO XX.

Častnemu predsedniku PZ dr. A. Korošču

Zdaj si legel, voditelj in učitelj naš in naš prijatelj, v slovensko zemljo med može, ki so v minulih časih budili slovensko rodoljubje, mislili slovensko misel, oblikovali slovensko besedo, peli slovensko pesem, utrjevali slovensko narodno zavest, napovedovali slovensko svobodo in se borili zanjo. Tebe pa je božja Previdnost izbrala, da si svoj narod popeljal v svobodno narodno državo, in Te postavila na visoka mesta, kjer si mogel svojemu narodu pridobiti ali podeliti vse prosvetne ustanove, vse do najvišjih, ki so narodu potrebne za samobitno življenje in duhovno rast.

Slovenske katoliške prosvetne organizacije, splošne, mladinske in stanovske, se hvaležno spominjajo vsega, kar si za ljudsko prosveto storil v več ko štiridesetih letih, od dni, ko si kod mlad duhovnik po štajerskem snoval mladeniške in deklške zveze, ustanavljal izobraževalna društva in prvi opozarjal na vzgojni pomen telovadbe za mladino, pa do zadnjih let, ko si kot minister za notranje zadeve zadušenima zvezatnima zvezama velel, naj zopet zadihata, in našim fantom in dekletom odkazal prostor na soncu in ko si prav do zadnjih dni naše prosvetno delo podpiral z modrimi nasveti in darežljivo roko.

Koder si hodil, koder si delal, si sejal kalivo seme. Ta Tvoja setev mora obroditi mnogoteran sad.

Z vztrajnim in nesebičnim delom za vero naših očetov, za slovenski narod in njegove svetinje, za jugoslovansko državo in nje veličino Ti bomo postavili živ spomenik, Tebi, ki si nam bil in nam ostaneš svetel vzor delavca za pravi in trajni narodov blagor.

Uživaj mir v Bogu, med nami pa bo neizbrisen Tvoj spomin!

Univ. prof. dr. Fr. Lukman.

Dr. Anton Korošec

Države Jugoslavije zidarju,
Rodov slovanskih sprtih zbliževalcu,
A sloge vseh Slovanov oznanjalcu,
Neutrudnemu svobode nam čuvarju,

Trpinov vseh zaščitniku, klicarju,
Očetov dediščine izvrševalcu,
Najboljšemu želj naših poznavalcu,
Ki ljudstvu le je živel in oltarju,

Otrpnilo srce je... Vsi drhtimo...
Razjokani, zagrujeni v črnino,
Obupani v bodočnost zdaj strmimo...

Šel je od nas. Zapustil nam edino.
Edino prošnjo je, naj vsi živimo,
Cel narod: »Za Boga in domovino!«

Ob smrti dr. Antona Korošca

Franjo Neubauer

Čez sneg in led je zakričalo
kot jata črnih, grozних ptic!
Saj ni mogoče! — zavrnilo
najstrašnejšo smo vseh novic.

Ni mrtev vzkljknila je tuga
ko je do nas prodrla vest,
besede iste ponovila
neznosna v srcu je bolešt!

Resnica je! tako dejala
ledena je koščena smrt,
visoko stal je, zdaj leži pa
od moje sile bled in strtl!

Ne čakajte, — zastonj so upi!
Nič več med nami ga ne bo!
Tako je dokončala starka
in dalje je odšla s kosó.

A mi smo v črno se zavili,
iz prsi nam ni hotel jok
in stali smo okamenjeni
kot brez očeta trop otrok!

Kam zdaj naj gremo zapuščeni?!
Naj hladna smrt odgovori!
Se ti ne smili domovina?
Odgovora pa bilo ni!

Umolknili smo in sklenili
vsi krčevito smo roke
in dvignili jih proti nebu,
ko krvavelo je srce.

Voditelja ni več med nami!
Tako ne bo nas vodil drug!
Ti bil po svetu vsem ugleden,
časti si poln bil in zaslug.

Naj On, ki neumljiv je v sklepkih,
plačuje ti nebroj dobrot,
On, ki ne zapusti nikogar,
usmili naj se nas sirot!

Gospod Korošec

F. S. Finžgar

(Obsmrtna meditacija.)

Morje besed je zagrnilo pokojnega truplo. Bile zapisane, bile govorjene. Bile tople, iskrene, polne prepričanja, pa bile tudi eingljajajoči zvončki in — le povejmo — tudi besede, čeprav le izgovorjene, pa polne zelene zavisti, umazane laži, kakor jih more poroditi samo poulična kvanta. Ali naj iz tega plazu in plaže stopi pred nas nezlagani lik, pravo obličje moža, ki je po sodbi najveljavnejših oseb naše krvi pošteno zaslužil, da počiva v slovenskem, čeprav tako skromnem Panteonu? Človek je vesel in žalosten, poln bridkosti in upravičene togote nad tistimi, ki planejo po mrliču s klevetami. S silo se človeku vriva v roke pero, da bi skušal odgrniti pravi lik pokojnega. Zdi se, da ga imaš na dlani, da se z njim pogovarjaš, kakor nekaj v življenju. In vendar se ti vse izmota in izmaliči, da se zaveš svoje nebogljenosti in si govoriš: Molči! Take obraze pravično odgrne šele zgodovina. In zaradi zgodovine naj bo prav za prav vse to moj molk, iz katerega utegne zgodovina izluščiti zrnce zase.

Osvajalec

Modrijan si, Riješ v nespoznano temo, se viješ skozi zanke, ki se ti ob razpletu vnovič zapletajo in dražijo tvojega duha, da išče in išče... Učenjak si, da razbiješ atome in molekule, jih spet spajaš v strupe in razstrelivo, ki z enim udarom ruši palače v razvaline... Dober si, da niti nitke ne upaš pretrgati v mreži pajku, ko samotno razmišlja nad tvojo glavo... Vsak si hvale in spoštovanja vreden, toda politik nisi. Danes, ko vsak sodoben človek politizira, ko vsak vse najbolje ve in zna, ko že otroci svet popravljajo, ko modri in hladni dokazi trkajo na gluha ušesa, danes politiku nič ne koristi učenjarska miza in nočno bedenje; politik mora osvajati srca. To so vedno zahtevale ljudske množice, danes še tem bolj. In če so množice tvoje, jih

lahko napajaš iz čaše najsvetejših resnic, pa jim lahko točiš tudi strup. Pile ga bodo. In Korošec je imel čudoviti dar osvajanja. Ta dar se ne da pridobiti. Dan ti je — ali pa ti ni dan. Že v zorni mladosti je osvajal. Dijaštvo se je zbiralo okrog njega, vsaka vrata so mu bila odprta; kamor koli je prišel, povsod je zavladala vedra ljubeznivost, prisrčnost in tisto zaupanje, za katerega ni nobene šole, kako si ga moreš pridobiti. Dobro se še spominjam, čeprav je preteklo že štirideset let, kako sem se sešel z njim prvič v Selcih nad Škofjo Loko. S Krekom sta šla skozi vas — in smo se srečali. Obstal sem, pogledala sva se, si stisnila roke in nikoli več se nisva razšla. Ko smo šli skozi vas, je pred ponosno kmečko hišo stalo dekle na pragu. Krek jo veselo pozdravi in ji pokaže Korošca: »Vidiš, Micka, to je pa gospod Korošec.« Dekle je za trenutek obstalo, se zazrla v njegove oči, v njegov smehljajajoči se obraz, nato pa z naravno in preprosto dekliskostjo, v kateri ni laži, vzkliknilo: »Ho, vi pa morate dobiti en moj nagelj!« Skočila je k oknu in z rdečega slapa odbrała najlepši cvet za Korošca. Malenkostna prigodbica, in vendar zgovorna dovolj. Tak je bil, tak dar je imel in je osvajal med fanti, med delavci, med kmeti, pa tudi na parketu, naj je bil cesarski Dunaj ali kraljevski Beograd. Darovi so mnogoteri, a ta dar, sodim, je za javnega delavca predragocen kapital. Korošec ga ni zakopal. Kdor je sodeloval na shodih za majniško deklaracijo, kdor je opazoval Korošca, kadar se je mogel udeležiti kakega tabora, ume, kaj pomeni politiku osvajanje.

Slovenec

Koroščeva mlada leta spadajo v prelepo dobo živega slovenskega čustvovanja, ki je danes, žal, vse preveč ohlajeno. Kdor je to našo dobo preživel, hitro doume, zakaj je Korošec

s svojimi prijatelji-dijaki z lastno krvjo podpisal prisego zvestobe slovenskemu narodu. To prisego je držal do podrobnosti natančno in se ni ustrašil največjih žrtev. Ko so na Dunaju iskali skrivnih stikov z antanto in je mnogo pomagal dr. Prijatelj s tem, da je po knjigah iz dvorne dunajske knjižnice, ki jih je pošiljal v Švico, vodil tajno korespondenco, je Korošec zahteval od vseh sodelavcev, da so mu izročili vsak spis, ki je bil za vlado kakor koli sumljiv. Te spise je imel skrite in zaklenjene v svoji miznici, češ vi imate družine, če koga obesijo, naj obesijo mene. Tako je Korošec tedaj zares za svoj narod hodil nekaj let vedno v senci vislic. Spominjam se, da sem ga obiskal, ko je bil notranji minister in sem mu očital, da bi to in to moralo biti drugače. »O, vi politični otročiči, ki mislite, da ima Slovenija 10 milijonov prebivalcev! Kako preudarno moram ravnati, da dosežem, kar dosežem. In če priborim drobtino vam, jih pride celo kdredo z juga in vsak hoče kar cel hleb.« Priznajmo, da smo ga mnogo kritizirali, pa je redno prihodnost dokazala, da je imel prav. Ko sem ob pričetku sedanje vojske pisal dolgo pismo poslaniku Iz. Cankarju v Argentino in mu še tudi o marsičem potožil, mi je med drugim kratko odgovoril: »Zaupajte! Slovenstvo je v varnih Koroševih rokah, zunanja politika pa vseskozi odlična.« Poslanik zunaj v svetu je razsojal veliko bolj trezno in jasno kakor mi doma. Verjel sem mu; vsi uspehi, danes dobro vidni, potrjujejo, da je sodil pravilno. Kdor jih ne vidi, je slepec, kdor jih taji, je lažnik.

Gospod

Sodobni ljudje »gospoda« sovražijo. Demokratičnost je že vse premalo. Splesti se mora popolno tovarištvo. Vsi enaki! Zato boj oblasti in oblastnikom, boj avtoriteti, boj vsakemu, ki zasluži nekaj dinarjev več, ki ima nekoliko gorkejšo suknjo. (S tem ne mislim boja zoper resnične socialne krivice!) Proč torej z »gospodi«!

Ali nismo smešni? Še nikdar na

svetu ni bil tak beg pred ročnim delom, beg z »umazane« grude, še nikdar tako hlastanje po »gospočini« ko danes. In vsi tisti, ki preganjajo »gospode«, žele samo to, da bi bili vsi in najprej sami gospodje in gospe. Tišče — vede ali nevede — zaradi resničnih ali umišljenih ponižanj izpod ene oblasti pod drugo in ne verjamejo, da se nam utegne zgoditi kakor Izraelcem, ki so hoteli izpod ene oblasti, ki jih je tepla s šibami, pa so prišli pod drugo, ki jih je tepla s škorpionji. Človeški rod je bil, je in bo do konca tak, da potrebuje in zahteva zvončarja, črednika, pastirja, voditelja, gospodarja — gospoda. To vsak politik dobro ve, naj je kjer koli na okrogli zemlji. Naj množico tisočkrat pozdravlja z bratci in sestricami, s prijatelji in tovariši, ve sam in vedo vsi, da jim je vendarle gospod. Za politika to spoznanje ni napaka, je rajši vrlina. To vrlino je imel tudi Korošec. Bil je vladar, strog, neizprosen. Bil pa je neizmerno previden, da »gospoda« ni nikoli slekel po nepotrebnem. Naj je bil še tako ljub, prijateljski, skromen, darežljiv, naj je bil v uradu, med političnimi zaupniki — kjer koli: bil je gospod. Celó v zunanji formi je, skoraj bi rekel, do ničemurnosti pazil na to. Naj je bil s krivčki za klobukom, naj je bil v kaplanskem talarju ali v svečani obleki za na dvor, vedno je bil gospod. Človek, ki je poznal človeka.

Strankar

Strankarstvo, strankarji in stranke — vse to je starodavna pesem, ki bo prepevana do konca sveta. Vsaka stranka ima zveste člane, tako zveste, da jih ne prekreneš za vse na svetu. Stranka je svojevrstna religija, zanjo žive, delajo in delujejo, trpe in se žrtvujejo, tudi umirajo. Stalin je strankar, ki ga strašna pot skozi udarce puškinih kopit, da se je zgrudil kot nezavestna kepa krvega mesa, ni premaknila. Vsaka stranka pa ima razen zvestih tudi prisklednike in zaplečnike. Vsa ta drhal zelo tanko voha, kje je danes svatovščina in kje bo jutri pojedina. Vsak politik s temi

računa, samo računa, samo šteje jih in jih nič ne tehta. Vsak vodilni politik pa se mora obdati s prepričanimi, načelnimi, zvestimi, vdanimi in pripravljenimi na vse. Če ima te, ve dobro, da bo zmagoval, ker ve, kam se bodo nagnili zaplečniki. Korošec je bil strankar, sicer bi ne bil politik in državnik. Ni bil pa navaden in le strankar. Bil je rojen strankar-voditelj, vajd, vojvoda. Njegova krščanska vernost (bila je kljub bogoslovnemu doktoratu otroško preprosta) mu je ob Krekovem prijateljstvu in ob Krekovem socialnem gledanju na človeško družbo izkristalizirala temeljna načela za javno delovanje. Zaupal je načelom brezpogojno, zaupal svojim zvestim in zato ob najhujšem ponižanju ni za trenutek okleval in zdvomil. Ko sva se na Hvaru na samotni, iz morja štrleči skali dolgo pogovarjala, mi je rekel: »Politika, če je načelna, zdrava in poštena, mora znati potrpeti in čakati. Strankarji, ki ne znajo potrpeti, pretrpeti in čakati, so slabi, ti že niso več zvesti. Zmagujejo pa samo trdni in zvesti.« Kljub strankarski opredeljenosti pa je bilo v njem dovolj pravične širokosrčnosti. Ni tehtal samo svojih, tehtal je tudi nasprotnika. Vsako pozitivno delo, zlasti znanstveno in kulturno je visoko cenil, ne da bi malenkostno izpraševal: »Ali je avtor naš?« Kajkrat sem ga občudoval, kako je le utegnil ob vsem političnem trušču tako skrbno zasledovati vse važnejše slovensko znanstveno in kulturno delo. Prav ta njegova široka razgledanost je bila povod, da drobne domače prepirčke ni imel za tragične. Vedel je, da rast slovenskega naroda poganja iz vseh njih in vsakega klenega pridelka je bil vesel, ker je z njim razstel ugled Slovenije, ki jo je tako ljubil.

Jugoslovan

Ko sem še tik pred majsko deklaracijo govoril s Korošcem in poizvedoval, kako je s tedaj še tako živo tralistično misijo (da dobimo južni Slovani v Avstriji svojo skupno državo) me je pomembno pogledal in rekel: »Naša skupna država bo segala

do Bitolja.« Nato je dal prst na usta in me zapovedovalno pogledal: Molči! Ne bom razmišljal o njegovem jugoslovanstvu. Naj ga razodene kraljevska beseda.

Ko je bil na Hvaru interniran, je glavarstvo sporočilo vladi željo, da bi Korošca premestili kam drugam, češ da tu ni varno. Mimo Hvara vozijo laški parniki in minister Korošec bi utegnil nekega dne zbežati v Italijo. Ta glavarjeva želja je seveda prišla tudi do pokojnega kralja Aleksandra. Kralj se je od srca zasmel in odločil: »Bedak veliki! Poznam dobro svojega Korošca in vem, da mi nikoli ne uide v Italijo. Je preveč Jugoslovan!« Vsak drug dokaz je odveč in z njim so vse grde klevete, naperjene v smer miselnosti hvarskega glavarja, za vselej izpodbite.

Pripravljenost

Ko je bil Korošec v strogi opoziciji, prav tedaj, ko se je naglašala slovenska avtonomija, je prišel za tri dni v Ljubljano. Vlada iz Belgrada je naročila tukajšnji policijski direkciji, naj z vso skrbjo zavaruje Korošca. Zaznali so naklep, da ga hočejo v Ljubljani ubiti (pa ne Slovenci!). Policijski uradnik se je obrnil do mene in me naprosil, da naj skušam vsako njegovo pot poizvedeti in policijo obvestiti, da ga tajno spremlja in varuje. Bil sem res tri dni za skritega detektiva. Pred Koroščevim vhomom v Belgrad sem ga obiskal in mu vse to povedal in mu obenem razodel policijsko naročilo, da mora pri posebnem vходу na kolodvoru iti v vlak. Skrbno sem ga opazoval. Za hip me je bistro pogledal, nato dalje pospravljal svoje stvari za na pot in rekel: »Verjamem, kar si povedal. V Belgradu bi se me ne upali napasti, zato so si izbrali Ljubljano.« — »In nisi nič iznenaden?« — »Čemu bi bil? Moj poklic je tak, da moram biti vedno pripravljen. Na Dunaju sem se naučil. — Kje pa vstopim na vlak, mi ne bo nihče ukazoval. Tam skozi pojdem, kjer pojdejo drugi ljudje.« — »In oporoka ob tej večni pripravljenosti?« — »Je nimam in je ne bom

delal. Saj nič nimam. Kar pa dobim, razdam v življenju.»

Poslovil sem se, ker so mu povedali, da ga voz čaka. Odpeljal se je v odprti kočiji skozi sredo Ljubljane. — Pripravljen vedno na vse.

Dragi prijatelj! Nenadoma, a pripravljeno si legel k večnemu pokoju. Saj nisi mogel drugače. Taka je pač usoda našega trdega slovenskega naroda. Tudi Čop je pade! nenadoma, Prešeren vse prežgodaj, prežgodaj Ivan Cankar, nenadoma Krek, nenadoma Jeglič in sedaj še ti. Nihče se ni utegnil le za časek oddehniti po

trudnem življenjskem delu. Na bojnem polju truda in znoja vas je požela smrt. V vrtičku miru, v Navju, v našem Panteonu počivaš. Tvoja duša se pogovarja z možmi, ki so zidali stavbo našega naroda. Tudi ti si bil zidar in stavbenik za rast in svobodo svoje Slovenije in naše države. Le potrpi — saj si nas tako učil — tvoj prijatelj Krek in Cankar in drugi, ki so vredni ljubezni in hvaležnosti naroda, pridejo za teboj, da boste v hramu slave molčeči zgovorno učili potomstvo:

Kako je treba ljubiti domovino.

Važne naloge naše ljudske prosvete

Kadar se po svetu godijo take stvari, kakor se dogajajo danes, tedaj mislijo zlasti ljudje z ozkimi prsi in z motnimi pogledi, da je prišel njihov čas in da se morajo postaviti v prvo vrsto obnavljanja vsega starega, ki da ne velja: begajo med ljudmi in po deželi in oznanjajo, kjer le morejo, da je prišel nov čas in da je treba vsemu tujemu in nenavadnemu odpreti vrata na stežaj. Tisti, ki misli, da je pesnik, pa je le navaden agitator, se razkorači v takem svojem nepristnem spoznanju celo tako daleč, da zapiše ali zagrozi, da bo po sedanjih pretresih vsega konec in da bo sledil zadnji in končni obračun za vse, kar leze in gre po svetu.

Tako se šopirijo le tisti, ki so se na tujem naučili sumljive učenosti. Naš človek, ki se bojuje in otepa z našo zemljo iz roda v rod in iz desetletja v desetletje, je mnogo bolj skromen pri svojih zaključkih. Ker je skromnejši, tudi ni tako domišljav in ima v sebi zelo mnogo velike in močne vere v svoj rod in v svojo moč, ki ga veže na njegov kos zemlje. Ta zdravi in vedro razpoloženi rod je bil tisti, ki nam je ohranil najlepše zaklade naše narodne samobitnosti, in ta rod je bil večinoma tisti, ki je v zadnjih desetletjih pravilno zagrabil za tista sredstva, ki so ga v preteklih desetletjih ohranila zdravega in trdnega na njegovi zem-

lji. Med glavnimi temi sredstvi pa so bila: naše zadruge, naše ljudske prosvetne organizacije in stanovske zvezekmečkega stanu in našega delavstva.

Zadružništvu je naše ljudstvo dalo čisto ljudski značaj

Glavna velika opora našemu rodu v desetletjih ob začetku našega stoletja in ob koncu prejšnjega stoletja so bile naše zadruge. Zadruge pa med našim podeželskim ljudstvom niso bile samo samoobrambene organizacije, ampak so bile obenem tudi velika in lepa šola za gospodarsko in politično vzgojo našega naroda. Glavno dejstvo pri velikem in srečnem razvoju našega zadružništva pa je v tem, da se je naše ljudstvo zadružništva tako prijel, da je iz njega napravilo čisto svojsko slovensko gospodarsko gibanje. Pri tem se je pokazalo, da si je zadružništvo pri vsakem narodu izbralo svojo pot udejstvovanja. Pri nas na Slovenskem je bilo zadružništvo prvo veliko socialno gibanje in tako je tudi še danes. Pojmovanje o občestvu, ki nas ne veže samo v duhovnem ali političnem smislu, se je uveljavilo tudi na socialnem polju; nikjer namreč ni bilo pojmovanje o povezanosti socialnega občestva tako izvedljivo, kakor v zadružništvu.

Danes se med nami širijo prerokovanja, ki skušajo drugod iskati neke zglede za organizacijo občestva — ko-

lektiva. Toda v teh oblikah morajo ti ljudje iti tako daleč, da zatro v ljudeh ali pa v celem narodu smisel in nagon za svobodo. Zadrugištvo pa v svojem občestvu postavlja za pogoj svobodo svojih članov. Ta svoboda je omejena po socialnih obvezah in dolžnostih posameznih članov. Nikjer ni bila tako kakor v zadrugištvu uresničena zamisel o pravi socialni svobodi. V sedanjih razmerah in okoliščinah nam torej ne bo treba segati daleč okoli za novimi »vzori«, morali bi znati le našim zadrugam dati še več duha občestvenosti in skupne socialne in narodne povezanosti.

Socialna vzgoja in ljudske prosvetne organizacije

Sedaj v zimskih mesecih bodo naši prosvetni domovi bolj polni, ko pa so mogoče bili prejšnje čase. Pri nas je mir, vsi se lahko posvete svojemu delu, kadar pa je čas za kulturno ali prosvetno prireditve v okraju, tedaj pa je treba zato tudi temu posvetiti več časa, kakor doslej.

To pa je potrebno zlasti zaradi tega, ker je treba našim ljudem najprej razložiti veliko resnico, da ni na mestu nobena črnogledost in da moramo z veliko vero in ljubeznijo gledati v svojo bodočnost in na tisto, kar si ustvarjamo za svojo bodočnost. Pri tem pa se moramo nasloniti samo na tisto, kar že imamo in kar smo si znali sami ustvariti in ohraniti. Po naših prosvetnih večerih in prireditvah moramo utrditi prepričanje, da je potrebno tisto, kar smo si ustvarili na gospodarskem, političnem in prosvetnem polju, še bolj gojiti. Vse to, kar je bilo ustvarjeno, je resnično naše in je naše zlasti zaradi tega, ker smo si po desetletjih vse to tako lepo zgradili in uredili. Nov čas prinaša nad ves naš narod v celoti nove naloge, te naloge pa moramo znati spoznati, doumeti in jih prepeljati s svojimi vrednotami po tistem, kar že imamo.

Zato bomo morali sedaj spoznavati nove naloge zadrugišnega delovanja med nami. Zadrugice bodo v novih razmerah morale igrati še večjo vlogo,

kakor so jo do sedaj. V nekem oziru je naša dežela majhna in hitro pregledna in ni je skoraj fare ali občine, kjer bi ne bila vsaj ena zadruga. Veliko obnovitveno in uspešnejše ter učinkovitejše socialno delo se bo dalo zato v veliki meri izvesti po naših zadrugah.

Novo razmere pa zajemajo s svojimi nalogami vsega človeka in ne gledajo samo na njegove socialne potrebe. Zato bi poleg splošnega ljudskega prosvetnega gibanja, ki naj ima socialno smer, morala delovati tudi stanovska izobrazba.

Stanovske organizacije in stanovska prosveta

Med nami deluje že mnogo stanovskih organizacij in zvez. Številne med njimi že izdajajo svoja lastna strokovna in prosvetna glasila ter skrbe za izobrazbo svojih članov in pripadnikov tako, kakor to posameznim stanovom najbolj odgovarja. Glavni stanovni imajo že svoje stanovske zbornice in te zopet skušajo svoje člane po svojih virih obveščati o vsem, kar bi bilo za vsak stan najbolj primerno in važno za njegovo obrambo, zaščito in prospeh.

Po prosvetnih domovih in po predavanjih se bo tako to zimo mnogo storilo za našo socialno in narodno omiko. Kdor ne bo mogel v domove ali na predavanja, ga bodo dohitela strokovna stanovska glasila ali okrožnice. Iz vsega tega bo vsakdo med nami sproti lahko spoznaval, kako važni so tisti dogodki, ki skušajo vplivati tudi na potek našega življenja in obstanka.

V vsem tem se že nekoliko lahko vidi, da se z resnostjo časa povsod opaža povečano delo in pospešen trud za vse naše pravilno usmerjanje. Iz preteklosti smo si že rešili okvir vsega našega delovanja in udejstvovanja. V ta okvir moramo znati samo ob našem času dati sodobno sliko s svojo vsebino brez tujih navlak.

Velika slika dr. Antona Korošca mora vseti v vsaki dvorani Prosvetnega društva.

Društva — vaš visoki poklic

I. K.

Prosvetna društva se imenujete. — »Prosveta« — to pride pač od besede »svetiti«, »svetloba«. Svetlobo hočejo prosvetna društva prinašati in širiti.

Svetloba — kako si nam draga! Tema in noč — kako neprijetna! Kjer moremo, jo preganjamo. Da jo preganjamo, prižigamo luč. In če je več luči, bolj razsvetljeno, lepše se nam zdi.

Brez svetlobe pa ne le nič ne vidimo, ampak tudi nobenega življenja ni. Vse mrtvo. Sončna gorkota in sončna svetloba — oboje je potrebno, da življenje zaživi. Oboje preganja temo, prežene zimo in mraz, prinese pomlad, vzbudi zelenje in cvetje, rodi sadove.

Kako blagodejna je moč sonca, njegove svetlobe in gorkote!

Društva prosvetna — vi imate širiti svetlobo, duševno svetlobo po slovenski zemlji.

Ali mar ni že dosti svetlo pri nas? Oh, koliko je še teme! V temi se rodi razna golazen, nagnusna, strupena. V duševni temi pa razne pregrehe, zločini. Nevednost je mati pregreh.

Koliko je teme med našim ljudstvom glede pijače! Treba je ljudem oči odpreti, ker so slepi, slepo zaverovani v alkohol. Ta jim je vir vse sreče, vir zdravja in moči, višek veselja. Malik, kateremu žrtvujemo vse. Ljudje potrebujejo poka: kaj je na alkoholu in kaj ni. »Resnica vas bo osvobodila,« je rekel Kristus. Ta beseda velja tudi tukaj. Resnica pa je, da malo pijače dobro dene; moči pa ne daje in zdravja ne pospešuje, marveč ga izpodkopava; ne daljša življenja, ampak ga krajša; povzroča nešteto prezgodnjih, nesrečnih smrti.

Društveniki, vi morate biti najprej o tem sami poučeni, prosvetljeni; potem pa to luč prižigajte tudi drugim!

Letošnje leto bodi posvečeno temu pouku! **Vsako društvo naj ima v teku leta predavanje o alkoholizmu!** Predavatelj pride iz Ljubljane, kjer želite skioptične slike, jih prinese s seboj. Pišite samo eno dopisnico ali na »Prosvetno zvezo« ali na »Društvo treznosti« v Ljubljani.

V temi se rodi nemarna golazen. V pijanosti pa vse mogoče nerednosti. Poleg pijančevanja je med našim ljudstvom razširjena in razpasena razuzdanost vsake vrste: preklinjevanje, kvantanje, surovost, pretepi in poboji, ki so nam v sramoto. Zoper vso to nedostojnost se je ustanovila poleg »Društva treznosti« »Liga dostojnosti«. Tudi v tej so prosvetna društva poklicana, da sodelujejo.

Člani naših društev naj bodo pionirji v delu za treznost in dostojnost! Štejejo naj si v čast, da se jim to delo poveri in naj ga častno vršé! S tem bodo širili res prav prosveto, resnično kulturo in vršili občekoristno, apostolsko delo. Sprejmejo naj to v svoj program in sicer kot eno najvažnejših točk svojega programa! Potem bodo zaslužila ime prosvetnih društev v najboljšem pomenu. Posvetila bodo v najbolj temne kote naše Slovenije, kjer se pase vsa nesnaga. Človek raste s svojimi višjimi cilji, pravi pregovor. Tudi naša društva bodo zrasla s tem lepim ciljem.

Ta, prosvetna društva, je vaš visoki poklic.

Predysem pa se čim prej prijavite za treznostno predavanje! Zdaj pozimi je čas za to.

Društveni obzornik

Stranje

Spet se je nabralo nekaj drobiža, ki ga hočemo oznaniti našemu bližnjemu svetu. Na prvo adventno nedeljo je Prosvetno društvo uprizorilo

trodejanko »Pri kapelici«. Obisk je bil kar dovoljen in zadovoljiv. Igralci so za naše razmere še dosti dobro rešili svoje vloge. Imeli smo tudi Miklavžev večer. O nastopu Miklavža

ima kronist to svoje mnenje, da Miklavž spada bolj med družinske praznike, kakor pa v društvene dvorane.

Št. Gotard

V nedeljo 8. decembra je imelo tukajšnje Prosvetno društvo redni letni občni zbor, ki je ob polni udeležbi lepo uspel. Po končanih poročilih odbornikov so bile volitve. Članstvo je poverilo bodoče delo dosedanjemu odboru. Za zaključek so nas naši igralci razveselili z burko »Lažni zdravnik«. Želimo, da se naše vrste še pomnože, v čast božjo in korist naroda!

Kamnik

Kamniško prosvetno okrožje ima v nedeljo 12. januarja 1941 v Grobljah ob 9 dopoldne občni zbor. Vsako prosvetno društvo naj pošlje tri ali vsaj dva svoja zastopnika in to zanesljivo, ker gre za zelo važne zadeve. Vabimo tudi vse čč. gg. duhovnike, da se osebno udeležijo občnega zbora ali pa sporočijo svoje želje in predloge po svojih zastopnikih! Ker čakajo v novem poslovnem letu naše okrožje velike naloge, ne sme biti nobeno društvo brez zastopnikov, da bomo delali skupno po geslu: »V slegi je moč!«

Dob

15. decembra se je vršil občni zbor našega Prosvetnega društva, ki je bil posvečen tudi spominu našega velikega voditelja dr. A. Korošca. Ogromno delo, ki ga je izvršil za narod in za državo, zlasti pa še ljubezen, ki jo je izkazoval naši prosvetni organizaciji, nam nalaga dolžnost, da ga ohranimo v hvaležnem spominu. Iz poročil je bilo razvidno, da se je vršilo več prireditev. Pripravljajo pa dve igri: eno odrasli, drugo mladina, katero bo treba čim bolj pritegniti k delu. Razveseljiv napredek je pokazala knjižnica, ki se je v zadnjih letih pomnožila z raznimi novejšimi deli. Tudi v bodoče se bo to po možnosti nadaljevalo. Izposojenih je bilo letos še enkrat toliko knjig kot lansko let. Tudi poročilo deklisknega krožka je pokazalo, da so se dekleta živahno udeleževala. Na občnem zboru so bili podani tudi nekateri koristni nasveti za

delo v bodoče. Ob zaključku pa so se navzoči razšli s tiho željo, da bi novi odbor zaključil svojo poslovno dobo v boljših razmerah, kakor pa danes vladajo v svetu.

Št. Vid pri Lukovici

Naša otvoritvena predstava v novem Prosvetnem domu: Meškov »Henrik, gobavi vitez« je prav lepo izpadla. Na sveti večer in na dan sv. Stefana je bila velika dvorana in galerija natlačeno polna. Igralci so svoje vloge res odlično rešili. Če bodo ostali na tej višini, se ni bati, da bi kedaj igrali pred prazno dvorano. Hvaležni smo jim za njihov trud in požrtvovalnost. Prav tako bodi izrečena zahvala vsem vrlim rediteljem, ki so takoj od začetka pokazali, da bodo kos svoji težki nalogi. Zahvalimo se tudi vsem drugim, ki so pri prireditvi na ta ali oni način pomagali, da se je vse v redu izvršilo.

Križe

»Henrik, gobavi vitez« je naslov božični igri, ki jo je uprizorilo Katoliško prosvetno društvo na sveti dan 25. decembra ob 5 popoldne v dvorani Kriškega doma.

Kovor

V letošnjem letu si je Prosvetno društvo dogradilo nov igralski oder, ki je opremljen z najmodernejšo razsvetljavo, novimi kulisami, zastorom in vsem, kar je za ličen oder potrebno. Prostorno je izdelano novo poslopje, pa tudi stara dvorana je nekoliko večja. V nedeljo 29. decembra ob 5 popoldne je bila otvoritev letošnje igralske sezone s krasno tragedijo »Pozna pomlad« v petih dejanjih.

Žiri

Proslava 1. decembra se je prav lepo izvršila v novem Prosvetnem domu v Žirih. Nastopili so mladinski, ženski in mešani pevski zbor in navdušili občinstvo z izbranimi točkami, v katerih smo se spomnili naših bratov za mejami. V Jalenovi drami »Bratje« smo obujali trpke spomine na boje za Koroško. Slavnostni govor pa je izzvenel v klicu, da je le v domovini naša rešitev. Zato bodi-

mo Bogu hvaležni za svobodo, katero že toliko narodov in držav pogreša. hvaležni Bogu za mir, ki ga še uživamo, dočim že okrog nas vsepovsod divja vojna. Z vso odločnostjo obsojamo tiste hlapčevske duše, ki se ogrevajo za tuje miselnosti. Suženjski ljudje so to, ki z vsako besedo dokazujejo, da svobode niso vredni. Dvorana je odmevala ploskanja in navdušenja.

Goriče

Pred kratkim se je vršil ob veliki udeležbi občni zbor Prosvetnega društva, ki je potekel zelo živahno. Pred občnim zborom nam je z lepimi besedami in s skioptičnimi slikami pokazal izseljenski duhovnik g. Švelc življenje Slovencev v Franciji. V drugem delu nam je orisal potek preganjanja, ki ga je doživel v Franciji, kjer je bil osumljen kot vohun. Ker je bila ravno izseljenska nedelja, se je v prvih besedah spomnil tudi naših izseljencev.

Mekinj

Fantovski odsek in Dekliški krožek sta priredila 8. decembra v Društvenem domu zanimivo akademijo, ki je obsegala 15 točk, med temi več simboličnih vaj. — V torek 10. decembra ob 8 zvečer nam je istotam s pomočjo skioptičnih slik predaval g. p. Preac D. J. o 400 letnici jezuitske družbe. — Nekaj posebno pristrénega je bila proslava našega zedinjenja, ki jo je 1. decembra po večernicah izvedla mladina naše ljudske šole pod vodstvom upravitelja g. Malešiča v Društvenem domu.

Trzin

Društveno življenje v Trzinu prav lepo napreduje. Prosvetni večeri in druge prireditve se vrše v šoli, ker za enkrat ni na razpolago drugih prostorov. Proslava 1. decembra je odlično uspela. Vso prireditev je aranziral neumorni delavec, ljubitelj in pravi vzgojitelj naše mladine, šolski upravitelj g. Alojzij Intihar. Tudi udeležba je bila velika. Pravi patriotizem se spozna le po dejanjih. Miklavž je obdaroval vse otroke Marijinega vrtca, 120 po številu, torej sko-

raj vse trzijske otroke. Saj so le redke izjeme tistih otrok, ki iz kakršnega koli vzroka niso v Marijinem vrtcu. Nad vse odlično je izpadla proslava v čast Brezmadežni 8. decembra. Za otroke je bila proslava ob 4 popoldne, za odrasle pa ob 7 zvečer. Najbolj ljubeč je bil gotovo tisti prizor, ko je nastopil Jezušček z angelci in Marijo: »Rože za Marijo« in so ga morali ponavljati. »Vitez naše ljube Gospe« v režiji dr. Bajca je prav tako močno segel vsakomur do srca.

Velesovo

V sredo 4. decembra zvečer je bil v dvorani prvi prosvetni večer. Vabilu se je odzvalo lepo število faranov. Predaval je župnik g. J. Črnilec o komunizmu in njegovih zmotah. Z nazornimi besedami, vmes je vpletel razne šale, je tolmačil zmote komunistov, da so ga navzoči ves čas napeto poslušali. Nato je govoril zdravnik g. dr. J. Bohinc o sedanjem položaju v raznih evropskih državah.

Vodice

Pred kratkim smo imeli naš prvi prosvetni večer. Uspeh tega večera je bil popoln, saj se ga je udeležilo približno 350 članov Prosvetnega društva in drugih naših ljudi. Cerkljanski gospod župnik je lepo pokazal zmoto današnjega časa — komunizem in v domači besedi povedal o vseh nesrečah, ki jih rodi ta satanova organizacija. G. dr. Bohinc pa je naše ljudi nekoliko seznanil z evropskimi državami.

Tunjice pri Kamniku

Naše Prosvetno društvo je imelo 24. novembra svoj občni zbor ob zadovoljivi udeležbi. Poročila niso bila dolga, ker je bila zadnja poslovna doba kratka (od 10. III. 1940) pa tembolj jedrnata. Izvoljen je bil dose-danji odbor, uredila se je končno tudi zadeva lastništva društvenega premoženja. Po vpisu novih članov je predsednik zaključil občni zbor z željo, da bi vsi člani naših organizacij prav razumeli sedanji čas, ter s podvojeno silo prišli za delo, sebi, ožji in širši domovini v čast in korist. Se-

danje lepe dneve prav pridno uporabljajo naši fantje in dekleta pri pripravljanih delih na stavbišču »Našega doma«. Še pozno v mesečne večere se čuje z našega hriba med veselim vriskom pesem lopat in kramпов, ki udarjajoč ob trde skale zveneče dokazujejo vsem in vsakomur, da ne število in denar, temveč vztrajna volja in žuljava dlan nam je porok, da bomo z božjo pomočjo dočkali naše zmage dan.

Groblje

»Družina se podira« je naslov prelepi drami v treh dejanjih, katero je uprizorilo naše Prosvetno društvo na Stefanovo, 26. decembra 1940 ob pol 4 popoldne v Društvenem domu. Igra je čisto nova in v kamniškem okraju še ne igrana. Njena vsebina je nad vse sodobna in aktualna, ker na pretresljiv način kaže, kaj se v sedanjem času godi po naših družinah.

Brdo pri Lukovici

Praznik zedinjenja smo pri nas praznovali s tiho slovesnostjo. Ob 10 je bila služba božja z blagoslovom ter z zahvalno pesmijo. Popoldne pa v Društvenem domu občni zbor našega Katoliškega prosvetnega društva. Navzočih je bilo do 60 članov. Na občnem zboru je č. g. župnik v kratkem, pa jedrnatem govoru obrazložil pomen letošnjega 1. decembra, kot 22 letnico zedinjenja Slovencev, Hrvatov in Srbov v eno državo Jugoslavijo. Drugo misel svojega govora je posvetil našim slovenskim izseljencem, ki so raztreseni domala po vsem svetu. Tako smo torej praznovali pri nas letos 1. december, zavedajoč se velike dolžnosti hvaležnosti Bogu, da smo v okviru lepe Jugoslavije, katero svet imenuje otok miru. — Občni zbor našega Prosvetnega društva je bil jako živahen in zanimiv. Poročila o delovanju društva so bila podana z zelo izčrpno vsebino in resnostjo, kar dokazuje, da odbor, ki vodi našo prosveto, razume resnost sedanjega časa. Pri volitvah novega odbora ni prišlo do bistvenih sprememb, temveč je bil z malimi izjemami izvoljen stari odbor. — Na

praznik Brezmadežne je Dekliški krožek priredil proslavo Brezmadežne z lepo igro »Ljubezen Marijinega otroka«, ki je lepo uspela. — Sv. Miklavž je bil letos bolj skromen s svojimi darovi. Kakor vidimo, tudi Miklavžu kriza ne prizanaša. Pa mu nikar ne zamerimo, če nas je letos bolj pičlo obdaroval.

Domžale

V našem društvenem domu je bilo pretekli mesec precej živahno. Imeli smo kar tri, oziroma štiri prireditve. Fantovski odsek in Dekliški krožek sta se pripravljala na proslavo 1. decembra in Miklavževega večera, dekleta sama pa za igro. Tako so bili društveni prostori vedno polni, malokateri večer je bil brez pestrega in živahnega vrvenja, bodisi v dvorani, na odru ali v sobah, kjer so se dekleta in fantje vsak zase pripravljali za svoje nastope. Popoldne pa so društvene prostore napolnili naraščaj in gojenke. Prav zato pa so tudi vse prireditve odlično uspele in bile dobro obiskane.

Škocijan pri Mokronogu

Prosvetno društvo je imelo v nedeljo 10. novembra 1940 v dvorani svoj redni letni občni zbor. Iz poročil odbornikov je bilo videti, da je društvo v tej dobi prav mnogo delalo in tudi precej napredovalo. Priredili smo tri igre, dvoje skioptičnih predavanj, Miklavževanje, na katerem je bilo obdarovanih 80 revnih otrok in Silvestrovanje. Vse prireditve so prav lepo moralno pa tudi gmotno uspele. V naši šoli smo priredili trimesečni banovinski gospodinjjski tečaj. Tečaj je obiskovalo 24 učenk. Že dolgo časa smo gojili vročo željo, da bi se v Škocijanu postavili svoj lasten dom, ki naj bi nosil ime po našem najslavnejšem rojaku misijonarju dr. Ignacijju Knobleharju, Knobleharjev dom. Letos smo kljub vsemu le prišli do tega, da smo začeli vsaj z bližnjimi pripravami zanj. Da bi vsaj za začetek dobili nekaj denarnih sredstev, smo priredili v septembru veliko tombolo, na kateri je bilo 500 lepih dobitkov, vrednih nad 15.000 din. Pri-

hodnje leto pa nameravamo prirediti v isti namen veliko efektno loterijo.

Brdo pri Lukovici

Delovanje v našem prosvetnem društvu je postalo kaj živahno. Dne 15. novembra ob 8 zvečer je imel odbor društva tako imenovano programatično sejo, kjer se je določil podroben spored prosvetnega dela v fari za leto 1940-41. Ob tej priložnosti se je določil dan občnega zbora našega prosvetnega društva in sicer je bil dne 1. decembra ob 3 popoldne v dvorani Društvenega doma. Na ta občni zbor so bili vabljeni vsi člani društva, kakor tudi drugi prijatelji katoliške prosvete. Občni zbor društva bi se moral vršiti že prej, pa je bilo nemogoče, ker je bil predsednik društva M. Jeretina, kakor tudi nekaj odbornikov pri vojaki. — Dramatični odsek je uprizoril 24. novembra lepo igro »Župnik iz cvetočega vinograda«, ki je lepo izpadla. Udeležba je bila obilna.

Kamnik

Kamniški dom, o katerem smo že poročali, da se je letos ves prenovil, je postal zadnje tedne pozorišče tudi prenovljenega prosvetnega dela. Začetek s tako imenovanim Shakespearejevim večerom v režiji dramskega odseka, katerega novi predsednik je v nastopnem govoru mnogo obetajoče zagotavljal, da bodo zaorali vse bolj na globoko in šli povsem nova pota, z omenjenim večerom ni pokazal lepih perspektiv za bodočnost. Škoda! Zamisel takih večerov namreč ni napačna. Upoštevati bi bilo pač treba konkretne razmere, česar mladi ljudje, žal ne morejo razumeti. Tako se napovedani župančičev večer za 3. november, katerega smo se že veselili, ni vršil. Pač pa se je pev-

ski odsek Prosvetnega društva z opereto »Mežnarjeva Lizika« krepko afirmiral. To nemško delo, večkrat malo nerodno predstavljeno, glasba pa kot nalašč za ščegetanje ušes, je v spretnih rokah organista g. Mihelčiča in režiserja g. H. Berganta našla med kamniškimi občinstvom toliko simpatij, da je bila dvorana trikrat nabito polna, kar je v Kamniku velika redkost. Pričakujemo, da nas tam po božiču presenetijo in razvedre s čim podobnim, morda še boljšim. Dalje smo imeli v okviru Društva prvi prosvetni večer. Dr. V. Bohinc je pred polno dvorano ob skioptičnih slikah predaval o današnjem Egiptu.

Podgorci, ki so pred kratkim ustanovili svoje Prosvetno društvo s predsednikom g. Jožetom Mrakom na čelu, so se predstavili z igro »Testament«. Po večini so bile vloge, posebno Miklavža Topolščaka in mešetarja Klandra, prav dobro zasedene. Podgorcem čestitamo in jim želimo, da bi v okvir Društva zajeli vse, kar je zdravega v njihovi dolgi vasi. Pa da bi, ko že imajo »kravco«, dobili kaj kmalu tudi »štalco«, t. j. vsaj skromen prosvetni dom.

Homec

Prosvetno društvo z novim odborom prav pridno deluje. Zlasti dramski odsek je nadvse marljiv. V nedeljo 24. novembra se nam je predstavil z igro »Prisega o polnočie«. Čeprav so nastopali skoro sami novinci pod vodstvom novega režiserja, so vseeno prav vsi od prvega do zadnjega izvrstno izvršili svoje naloge. Gledalci, ki so do zadnjega kotička napolnili dvorano, so navdušeno ploskali igralcem in jim tako dali zasluženo priznanje. Novemu režiserju želimo še mnogo uspehov.

Vsebina: Dr. Fr. Lukman: Častnemu predsedniku PZ dr. A. Korošcu. — Dr. Antonu Korošcu. — Fr. Neubauer: Ob smrti dr. A. Korošca. — Fr. S. Finžgar: Gospod Korošec. — Važne naloge naše ljudske prosvete. — I. K.: Društva — vaš visoki poklic. — Društveni obzornik. — Priloga: Ljudski oder.

Uprava: Pisarna Prosvetne zveze, Ljubljana, Miklošičeva cesta 7. — Odgovorni urednik in izdajatelj Vinko Zor, Sv. Petra c. 80. — Za Zadržno tiskarno v Ljubljani: Maks Blejec

+ LJUDSKI ODER +

JANUAR

1941

Na pot

Marsikdo bo najbrž dvomeče zmignil z glavo ali celo že vnaprej zapisal obsodbo našemu delu. Temu bo rubrika, za katero smo se odločili, nepotrebna in odveč, onemu pa preozka in premajhna. Skratka: vsak se bo vsaj za kratek trenutek pomudil z mislijo ob tehle štirih straneh. Prosimo ga samo nečesa: Naj čimprej sede in napiše te svoje misli ter jih odpošlje na naše uredništvo. Naj bodo misli vzpodbudne ali odklanjajoče, z zanimanjem in razumevanjem jih bomo prebrali in njihovo vrednost radi upoštevali pri svojem prihodnjem delu. Zavedamo se svojih nalog in dolžnosti, zavedamo pa tudi svoje utesnenosti, ki je glede na poslanstvo našega dela nedvomno prevelika. Obljubljamo vam, da bomo z vašo pomočjo premagali vse zapreke in se vam kmalu predstavili v dostojnejši obliki.

Tudi letos bomo igrali!

V teh težkih dneh, ko povsod okrog nas divja vojska, ko ljudje padajo v boju za svobodo svojih domovin in s svojo krvjo gnojijo za setev prihodnosti, je pač tudi pri nas marsikaj drugače, kot je bilo v mirnih dneh. Vendar pa je dolžnost in naloga vseh prosvetnih delavcev, da zastavijo vse svoje moči in dosežejo, da letošnja zima ne bo šla brez sadov mimo nas. Res bo ponekod stiska zaradi prostorov, ki so po sili razmer prepuščeni drugim namenom, drugod bo spet pomanjkanje igralskih moči, ki so poklicane na odgovornejša mesta, povsod pa je med ljudmi opaziti neko otrplost in nezanimanje za igranje in sploh prosvetno delovanje spričo velikih in važnih dogodkov, ki se z bliskovitostjo naglico vrste v svetu.

Toda kljub vsemu temu bomo tudi letos igrali, kajti ni naša naloga, da igramo samo zato, da napolnimo usihajočo blagajno, tudi ne zato, da rešujemo čast odbora, ki se z igro najlaže pobaha, če je sicer premalo delaven, še najmanj pa zato, da bi ugodili nekaterim posameznikom, ki jim je igranje v posebne vrste šport! Vse kaj več je naloga igranja in s tem naloga igralških družin pri prosvetnih društvih.

Igra je pač eno najvažnejših in najmočnejših sredstev za pridobivanje ljudskih množic, za izobraževanje širokih plasti naroda. Knjigo boro posamezniki, jo sami zase premislijo in sprejmejo ali odklonijo pisateljeve misli. Z igro pa lahko razburkamo kar naenkrat številno množico, jo navdušimo za novo misel, za nov načrt in osvojimo zase. Saj gledalci navadno pridejo na igro nekako voljni in pripravljeni na vpiive, ki jih celo pričakujejo z odra. Kako neprisiljeno in obenem kako uspešno lahko z igrami vo-

dimo ljudi po pravi poti, če znamo izbirati res dobra in primerna dela!

Druga važna korist igranja pa je, kakor smo že omenili, ta, da moremo s kakovostno in nravno visoko stoječo igro izobraževati ljudstvo, mu nuditi novih pogledov v skrite globine srca in človeških občutij, mu razkrivati težke duševne boje, ki se jih mogoče v svoji preprostosti ne zaveda popolnoma, ko vihrajo v njem samem, ko pa vidi, da tudi drugi ljudje trpijo podobno in mogoče še bolj in vendar znajo najti pravo pot skozi vse zmede, je vesel in potolažen odide z igre s tiho zavestjo v srcu, da bo poleg tudi on zmagoval. Pa ne samo čustva, ne samo duševni boji, tudi splošni napredek človeštva, tudi življenje v neznanih krajih, borba za vsakdanji kruh, ljubezen do rodne grude in pohlep po zemlji, vse to se nam odkriva v igrani in vse to se neopaženo preseli v gledalčevo duševnost in mu tako rekoč podzavestno širi obzorje in ostri in bistri pogled na življenje. Spet pa vidimo, da je silno važno vprašanje, da nudimo ljudem res prave in koristne hrane.

To je dvoje vidikov, ki nalagata vsem vestnim prosvetnim delavcem dolžnost, da se s čim večjo skrbnostjo pripravljajo za delo pri odru. Saj tako delo poleg vsega drugega nudi tudi igralcem in igrskim vodjem samim neposredno korist in tudi užitek.

Poglejmo korist! Igrski vodja preskuša ob vodstvu igre svojo organizatorno moč in sposobnost, privadi se spretnosti in gibčnosti, ker mora vsak trenutek komu pojasnjevati iz njegove vloge, dalje se seznanja s človeškimi značajmi in poglubi v usode posameznikov. Privadi se vztrajnosti in odločnosti, ko mora pre-

magati tisoč ovir, ki se stavijo na pot, preden more stopiti z zadostno pripravljenimi igralci pred ljudi. In igralec sam nima manjših koristi. Res njegova naloga ni toliko vsestranska in vse obsegajoča, vendar pa se mora poglobiti v podoben in natančen pretres značaja in duševnosti osebe, katero bo moral na odru igrati. Do zadnjih natančnosti mora včasih premisliti kak duševni preobrat, ki ga doživi njegov junak v igri. Iskati mora po svojem spominu, če že mogoče ni bil on sam kdaj v podobnem položaju, iskati, če ni mogoče že kdaj kaj podobnega bral, kjer je bil tak duševni razvoj podrobneje opisan, iskati po svojih znanjih in prijateljih, če ni mogoče med njimi nekdo, ki ima podobno življenjsko pot in enake boje. In spet sledi iz vsega tega nujna zahteva, da moramo igrati res samo taka dela, ki tudi igralcu samemu dajo možnost, da se nanje resno pripravi in da ni stran vržen ves tisti dragoceni čas, ki ga je porabil za skušnje in pripravo na igro.

In užitek? Le priznajmo si, da ne igramo samo za ta užitek, da nas prijatelji občudujejo in nam po končani igri hrupno čestitajo, ne samo zato, da se pred starši in drugimi zbranimi postavimo, ne samo zato, da imamo pameten izgovor za vsa večerna pota in sestanke. Se nekaj več je, kar nas venomer vabi k igranju, pa čeprav smo mogoče že sto in stokrat sklenili, da nas živa duša ne spravi več na oder. In to je človekova želja po posnemanju. Vsak izmed nas se je vsaj enkrat gotovo že zalotil pri tem, kako je posnemal kakega svojega znanca, soseda, prijatelja. Učenci radi posnemajo učitelje, otroci starejše ljudi, revež se kaj rad pobaha kot bogatin in porožlja s plehko kovino. In prav ta želja po posnemanju tistega, kar nismo, pa bi mogoče radi bili, je eden glavnih vzrokov, zakaj tako radi igramo. Fant je nesrečno zaljubljen v dekle, ki mu ne vrača ljubezni. Kako z veseljem igra na odru v

igri, kjer se njegova usoda drugače razplete. Dekle sanja o mestu, lepem in vabljevem življenju, pa mora delati doma in ne najde niti besede pohvale za svoj trud. S kakšnim veseljem igra potem mestno gospodično, se poskuša poglobiti v njen značaj in razbira iz njene usode, da tudi v mestu ni vse zlato. Fant premišljuje o svojem gospodarstvu, pa mu ga trdovratni oče ne dá iz rok. Kako bahato in ponosno potem zaigra vlogo, kjer so mu pisana drugačna pota! In tako dalje in tako dalje! Vsak izmed nas ima v sebi skrito željo, vsak izmed nas bi rad igral nekoč več, kot v resnici je. In ne samo to! Tudi v ljudi na nižji stopnji se radi poglobljamo, tudi njihove usode bi radi razvozlati in do dna pregledali. In kje se nam nudi lepša prilžnost kot prav pri igranju!

Se vesele igre pogledjmo! Prenekateremu je že kar v krvi, da mora skrbeti za zabavo in smeh pri svojem krogu ljudi. Kamor pride, se okrog njega širi nekaj skrivnosten val veselja in dobre volje. In kako hudo je tovarišu, ki ne zmore tega, ki ne more razgibati sosedovih ustnic v razposajen smehljaj, ki ne more priklicati dobre volje v zbrano družbo. S kakšno skrbjo se poglobi v vlogo burkeža in tiplje in tiplje, kje je tista žilica, na katero je treba pritisniti, da se sprosti poslušalčeva zaprtost in odmaknjenost, da se gledalci voljno prepušte šaljivemu toku, ki veže z odra.

Se enkrat torej! Tudi letos moramo igrati, da ne bo šel dragoceni zimski čas brezplodno mimo nas. Pomislimo samo, koliko lahko dosežemo z eno samo igro, premislimo, kaj vse imamo od ene same predstave in odločimo se kljub vsem težkočam in neveščnostim, ki se nam stavijo na pot, da bomo tudi letos z igranjem izobraževali in dvigali duševno obzorje zaupanih nam ljudi, na drugi strani pa jim nudili tudi v dovoljni meri primerne in zdravega razvedrila, ki ga v sodobnih težkih dneh tako pogrešamo!

Predpustni spored

So odri in odrski delavci, ki si že v začetku sezone začrtajo pot za vse leto. Tem naša rubrika pač ne bo dosti spreminjala sporeda in programa. So pa tudi odri, ki živijo tako rekoč iz rok v usta, odrski delavci, ki se šele zadnji trenutek spomnijo, da bi bilo primerno za ta in ta dan prirediti kako igro. In kje naj jo potem v naglici dobe? In če jo vendarle dobe, kdo jim more jamčiti, da je ta igra res harmoničen del celote, kamen, ki jim ne bo pokvaril celotne zgradbe, ki so jo dolžni ob koncu leta pokazati ljudem. S tem bi rad poudaril samo eno: za letošnje leto smo se prepozno predstavili, zato bo tale rubrika, ki naj bi govorila o našem igorskem sporedu čim

krajša, podatki čim bolj zgoščeni, da bodo le čisto kratki migljaji tistim zamudnikom, ki se še niso odločili za to ali ono igro. Prihodnje leto pa bomo prav to rubriko čim bolj razširili, da se bodo odrski delavci lahko pravočasno oprijeli naših nasvetov in za svoje razmere zgradili primeren program in spored.

Pred nami je predpustni čas, čas norčije in dobre volje! Prav je, da se tudi na odru pozna razloček med resnimi in veselimi dobami leta in poleg resnih iger mora vsaka igralska skupina dati ljudstvu tudi o pravem času primerno in potrebno razvedrilo in veselje. Letos pa bomo razigrani čas preživljali v posebnih okoliščinah. Spominjali se bomo tistih

tisočev in milijonov, ki prav tačas prelivajo kri in padajo na polju slave, zahvalili se bomo Bogu, da nas je pustil, da še mirno lahko uživamo dobrote prostosti, svobode in miru, obenem pa se oddolžili trpečim in umirajočim in tudi v vselem razdobju leta iz spoštovanja do svojih bratov in sestrá zaigrali na našem odru stvari, ki ne bodo s svojo razposajenostjo in burko dražile človečanskih občutij v nas in v naših sosedi.

Poskusili bomo dati ljudem dostojno, umirjeno in dogodkom v svetu primerno igró, ki jih bo vsaj za nekaj časa odtegnila od vsakdanjih skrbi, jih sprostita in razvedrila, obenem pa ne žalila spomina tistih, ki so mogoče prav tisti trenutek doživeli najtežje udarce. In še nekaj naj letos vodi ljudi, ki bodo izbirali igre za predpust! To je smrt našega voditelja. Tudi njemu se poklonimo z dostojnim predpustnim sporedom.

Kaj bodo torej igrali?

Od domačih: Vombergarjevo Vodo, Linhartovega Matička in njegovo Županovo Micko, od tujih pa Moliéra in Goldonija, kolikor ju imamo v slovenskih prevodih. Izognili pa se bomo odrskim neokusnostim, kot so Ugrabljene Sabinke, Teta na konju, Davek na samce in podobnim skrupalcom, ki morajo enkrat za vselej izginiti iz naših odrov, ker z njimi samo podiramo tisto, kar s trudom zgrade ostali odseki Prosvetnega društva: v ljudeh postopoma, a načrtno ubijamo zdrav okus, srčno kulturo in pravo izobrazbo in jih ponižujemo na stopnjo bedastega cirkuškega krohotača in jim vodenimo zdrave vzgojne sokove. Proč torej s plehkami in osladnimi burkami! Niso zdaj časi za to in naših ljudi je škoda!

Igrali bomo

Collalto, Beneški trojčki. Komedija v štirih dejanjih. Poslovenil Niko Kuret. (Ljudske igre, 5. zvezek.) Komedija zaradi komedije. Smeh je zajamčen, le, ko je igre konec, človek ne ve več, čemu se je smejal.

Trojčki iz Benetk, ki so si na las podobni, a po značaju kar moč različni, se nastanijo v neki pariški gostilni, ne da bi vedeli drug za drugega. Tudi gostilničarka ne ve, da ima tri enake goste. Kajpak je dana prilžnost za popolno zmešnjavo. Prvi brat snubi lepo Angeliko, drugi je ušel svoji ženi, ki ga za sleduje, tretji pa obljubi krčmarici, da jo bo vzel za ženo. Angelika zve vse to, a vse pripisuje prvemu bratu. Pride Eleonora, žena drugega brata, ki tudi ne sprevidi, da gre za trojčke. Sledi tožba zaradi zapeljevanja. Pri obravnavi pa se vse lepo pojasni.

Kot je videti iz vsebine, stvar ni nič posebnega. Vsa vrednost komedije je v njeni situacijski komiki, ki jo povzroča zamenjava bratov. Zato je pri upri-

ritivi potrebna primerna naglica. In igralec trojčkov (vse tri igra isti) mora znati vztrajati do konca, ker na njem leži vsa teža. Oseb je treba 15 moških (kakih 8 je precej neznatnih), 3 ženske ter nekaj biričev. Prizorišče je ves čas isto, torej tudi s te strani ne bo težko postaviti »Trojčke« na oder. Le obleke so potrebne zgodovinske.

Ludvik Holberg, Politikant. Komedija v petih dejanjih. Poslovenil in priredil Niko Kuret. (Ljudske igre, 24. zvezek.) »Politikant« je zabavljica na ljudi, ki se vtikajo v politiko iz same domišljivosti, pa so za vse drugo prej sposobni.

Vsebinska je v kratkem tale: Kolarski mojster Anton snubi Barbiko, hčer cinarskega mojstra Andreja Zorge. Toda Andrej — politikant — da Antonu pogoj, da se mora začeti ukvarjati s politikom, na kar Anton ne pristane. Mojster Andrej pa slejkoprej politizira, čeprav pri tem njegova obrt trpi. V krčmi se sestaja z drugimi politikanti in rešeta in kritizira politične dogodke. To njegovo politikantstvo pride na uho dvema meščanom, ki mu jo skleneta zagosti. Zglasila se pri Andreju in mu naznanita, da je zaradi svojih sposobnosti izvoljen za župana. Andrej začne takoj županovati, toda delo mu ne gre izpod rok. Ko uvidi, da za tako delo ni, zve, da je bil potegnen. Andrej se oddahne in sklene, da bo pustil politiziranje in se rajši doprijel svoje obrti. Anton pa dobi Barbiko za ženo.

Glede motiva in dramatskega poteka je igra dobra, pač pa je mestoma prezarobljena in predolgočasna, kar bi se dalo s spretnim črtanjem odpraviti. Upriporitev ne bo težka, (načrti prizorišč so pridejani na koncu igre), zahteva pa precej oseb: 15 moških, 7 ženskih in še nekaj nemih.

Ne bomo pa igrali

Dva para se ženita ali gonja za srečo. Ljudska veseloigra iz sodobnega življenja v treh dejanjih. Po češkem izvirniku za oder priredil J. O. Maribor 1959. Že to, da je pisec neznan in da si prireditelj ne upa na dan s polnim imenom, nič prida ne obeta. In res je veseloigra taka, da jo resno odsvetujemo. Skušaj sicer dati lepe in zdrave nauke (krščansko življenje, domovinska ljubezen), toda take misli morajo imeti lepšo obleko!

Zgodba je naslednja: Metka ima izbranega poštenega kmečkega fanta Janka. Toda oče in mati ji izbirata vsak svojega ženina, Materi je všeč veletrgovec Svetlin, očetu bogati Balon. Metka je obupana. Stric Jurij jo potolaži, da bo vse prav obrnil. Vpričo staršev hipnotizira oba snubca in izvleče iz njiju resnico: oba sta podla ničvredneža. Metkinim staršem se odpro oči in z veseljem privolijo v poroko z Jankom.

Kaj je v igri šibkega? Prvič to, da se čisto do konca dogajanje nikamor ne premakne. Vsak poje svojo, striček Jurij pa skrivnostno molči in neprestano prisluškuje. Metka je ves čas kakor tujka. To je vendar dolgčas! Kaj naj vzbuja smeh, je težko reči. Ali barbarizmi kot »trofil«, »knof«, »špajza« itd. ali morebiti

to, da Bobek nima drugega ideala kot »jesti, piti, spati« in da venomer goni »presneto nazaj«, ali nemara Svetlinov ples z Bobkom, ki bi spadal kvečjemu v cirkus. Dasi hoče biti igra iz življenja vzeta, so vse osebe tako neživiljenjske in nežive, kot le morejo biti. Vse je samo na površini, v »srce ne vidimo nikomur.

Kronika

Zveza ljudskih odrov. Na zadnjem občnem zboru Prosvetne zveze in na režiserskem tečaju, ki se je vršil istočasno, so mnogi delegati društev izražali željo, naj bi Prosvetna veza večanjenim društvom bolj živo kot do sedaj pomagala pri odrskem udejstvomljanju ter tako usmerjala v višjo rast igranje, ki je zelo važno področje delovanja prosvetnih društev. V ta namen je bila poživljena Zveza ljudskih odrov s tem, da je bil izvoljen nov odbor, in sicer predsednik dr. Tone Röger, I. podpredsednik in vodja ljubljanske igralske družine dr. Karel Faganel, II. podpredsednik in urednik priloge »Ljudski oder« profesor Janko Moder, tajnik Vladko Kos, gospodar Zakrajšek Jože in odbornika Karel Rakovec in Jože Osana.

Odbor se je sicer takoj pridno lotil dela, toda posebnih uspehov za letos najbrž ne bo mogel doseči. Glavna ovira je pač ta, da je začel delovati prav za prav šele sredi sezone in da še ni tistih vezi, po katerih bi se pretakale misli in želje od centrale do posameznih društev in obratno. Zato pa ima najboljšo voljo in bo pripravil vse potrebno za res uspešno delo v prihodnjih sezonah. Dobro se zaveda, da bo ostal le umetna tvorba brez cveta in sadu vse dotlej, dokler ne bo utripanje najoddaljenejših društev našlo pri njem odmeva in podpore. Vsak mesec boste poslej dobili prilogo Vestnika Prosvetnih zvez, ki jo bomo skušali razširiti in izboljšati; vsi vi, ki delate in se trudite pri toliko prireditvah v naših domovih, pa nam poročajte, kako je z vami, česa pogrešate in kaj vas teži. Tako bomo vsi po svojih močeh prispevali za skupno rast. Če ne bo pristrčnega sodelovanja, bo naše delo udarec v zrak, društva pa bodo ostala kot doslej sama brez strokovne podpore in vse pritoževanje na občnih zborih bo prazno.

Odbor ne mara veliko obljubljeni, ker ve, da ni samo v njegovi moči, če bo mogel to tudi spolniti. Vendar povemo, da bomo zelo pazili na to, kaj naj obravnava vsaka številka naše priloge. Cisto

na splošno bomo vsem društvom koristili s sestavo igrskega sporeda za vsako dobo leta. Poleg tega bomo povedali, katere igre še poleg teh priporočamo, katere pa odklanjamo in zakaj. Za manj znane igre bom dajali navodila za uprizoritev glede režije, inscenacije in kostumov. Poročali bomo o novih delih in o vaših uprizoritvah, seveda kolikor nas boste o tem obveščali. V člankih bomo dajali idejne in praktične smernice za odrsko delo, da bo tako, kot nam ga narčuje narodna, verska in kulturna dolžnost in zahteva po umetniški in tehnični dovršenosti. Ker pa bo vse gradivo zgoščeno na štirih straneh, bi bilo odločno premalo, če bi se le s tem zadovoljili. Vse, kar obravnavamo na splošno v listu, bomo radi na drobno pretehtali ob vsakem dopisu in se ozirali na posebne želje in zahteve. Izpopolniti nameravamo zalogo iger v knjižnici Prosvetne zveze z vsemi primernimi tiskanimi in rokopisnimi deli, kolikor so nam dosegljivi. Tudi pri tem vas prosimo, da nam pomagate in pošljete rokopise, ki ste si jih sami oskrbeli, da jih bomo lahko sprejeli v zbirko in odkupili, če so primerni. Igrskih tekstov zaradi pomanjkanja prostora ne bomo mogli priobčevati v listu, zato bomo poskrbeli, da jih bomo posebej natisnili ali jih vsaj v rokopisu razmnožili. Nadaljevali bomo s prirejanjem režiserskih in maskerskih tečajev ter jih skušali organizirati tudi po agilnejših okrožjih.

Zavedali se bomo, da je igranje del kulturnega programa naše Prosvetne zveze in da je prav igranje tisto, ki je najlaže kamen spotike, obenem pa tudi najuspešnejše sredstvo za izobraževanje širokih ljudskih plasti. Zato vas vse najlepše prosimo za dobrohotno sodelovanje in pomoč!

Pišite nam o svojem delu, sporočajte nam svoje težave. V listu vam bomo dajali nasvete in navodila, odgovarjali pa vam bomo tudi pismeno. Svoja sporočila pošiljajte na Zvezo ljudskih odrov pri Prosvetni zvezi v Ljubljani, Müklošičeva cesta 7/I.

Naše igranje naj naših prosvetnih načel ne postavlja na laž!
